

الباقی منسوب الی العامة من التلمیذات وکما فی العناية و غیره سوال تابع بحمد
را اگر حدیثی صحیح صحیح غیر منسوخ مخالف قول امام خود نیست عمل بر حدیث نماید
یا بر قول امام و اگر عمل بر قول امام کند و حدیث را ترک سازد حال او
عند الله چیست بیان کنید این سنبله را از اقوال فقهاء عظام و صوفیه کرام
مترقی الله الملک السلام جواب و ذلت که کسی حدیث صحیح صحیح غیر منسوخ یا
عمل بر حدیث نمودن او را واجب است بلکه از عبارات هدایه و غایه البیان و
بحر الرائی و در مختار و غنایه و غیره که یا لاند که روشد مفهوم می شود که اگر حدیث
صحیح هم نباشد بلکه احتمال تاویل یا نسخ داشته باشد و اطلاع بر تاویل و نسخ آن
نشود آن وقت هم غیر مجتهد را عمل بر ظاهر آن حدیث کردن واجب است و
استفقا از کدام مفتی و مجتهد لازم نیست نزد یک امام اعظم و محمد رحمة الله و
نزد ابی یوسف رح غیر و فتاوی عامی جابل محض نباشد باین حکم است و هر که حدیث یا
آیه معارض قول امام خود را ترک سازد و عمل بر قول امام خود کند شیخ الکبری الدین
بن العربی رضی الله عنه که از علماء ابرار و امام صوفیه کبار است آنکس را در کتاب
فتوحات مکیه گمراه و خارج از دین خدا نوشته است حدیث قال اذا صح الحدیث و
عارضه قول صاحب او امام فلا سبیل الی العدول عن الحدیث و ترک قول
ذکر الامام و صاحب الخبر ثم قال ولا يجوز ترک آیه او خبر صحیح لقول صاحب
او امام و من یفعل ذلک فقد ضل ضلالا شینا و خرج عن دین الله انتهى و قال
الشیخ عبد الوهاب الشعرانی فی مشارق الانوار القدسیة و سمعت سید

بنی ازین و از کس که بخیر قال می گویند ستم

واما في قوله تعالى ولا تأخذوا الاموال بالباطل...
 قوله تعالى ولا تأخذوا الاموال بالباطل...
 قوله تعالى ولا تأخذوا الاموال بالباطل...
 قوله تعالى ولا تأخذوا الاموال بالباطل...

عبد الوهاب الشحراني في الروايت والجايز روى عن ابي حنيفة راجح انه كان يقول لا يصح
 لمن لم يعرف دليله ان يفتي بكلامي وكان الامام مالك راجح يقول ما من اجد الا وما
 من كلامه ومروءة عن الامام احمد روى عليه السلام وروى الحاكم والبيهقي عن الشافعي
 راجح انه كان يقول اذا صح الحديث فهو مذهبي وفي رواية اذا رايتكم كلامي يخالف الحديث
 فاعلموا بالحديث واضربوا كلامي بالحائط وكان الامام احمد راجح يقول ليس لاحد مع
 ورسوله كلام لا تقلدني ولا تقلدوا مالكاً ولا الاوزاعي ولا النخعي ولا غيرهم وهذا الاحكام
 من حيث اخذوه من الكتاب والسنن انتهى **وقال** السيوطي راجح في كتابه الترويض
 من اخذ الى الارض مغرباً الى كتاب التلخيص مل اياح مالك والبخاري او الشافعي
 رضي الله عنهم قط لانه تقليد لهم حاشا للدين بابل وانهم قد نهوا عن ذلك ومنعوا عنه
 ولم يفسحوا الا فيه انتهى وفي روضة العلماء عن الامام ابي حنيفة اتركوا قولني
 بحج الرسول وخبر الصحابة وروى الخطيب بسنده ان الداركي من الشافعية كان يركب
 يعني بغير نهى شافعي وابي حنيفة فيقال له بما يخالف قولها فيقول دليكم حديث فلان
 عن فلان عن النبي صلى الله عليه وسلم هكذا والاخذ بالحديث اولى من الاخذ بقولها اذا
 خالفاه بمصنف قاسوس شيخ محددين كسر حلقه افضل من اخرين وانفقوا
 تخلفين سبت وصرط المستقيم نوشته كه در باب عبادات اعتماد كلي بر آن كند يعني
 براجحه از حضرت نبوت صلى الله عليه وسلم بصحت سيده سبت واز خلاف زيده وعمر
 نه انديشه انتهى **وقد** روى الحديث ابن حزم رحمه الله عليه اين چنين تقليد را كه كسي
 حديث صحيح را متروك سازد و بر ساي قياسي امام خود عمل نمايد حرام نوشته

واما في قوله تعالى ولا تأخذوا الاموال بالباطل...
 قوله تعالى ولا تأخذوا الاموال بالباطل...
 قوله تعالى ولا تأخذوا الاموال بالباطل...
 قوله تعالى ولا تأخذوا الاموال بالباطل...

والنوع من ان يفتي بكلامي...
 والنوع من ان يفتي بكلامي...
 والنوع من ان يفتي بكلامي...
 والنوع من ان يفتي بكلامي...

وقال

[illegible]

موجب است و اگر فتویٰ نرسید و عمل او موافق مذهب کسی از مجتهدین افتاد
آن هم کفایت میکند قال فی البحر الرائق لو اجمعت اواغتاب وظن انه یفطر ثم اكل
ان لم یستفت فقیها ولا بلغه الخبر فعليه الکفارة لانه مجرد جهل وانه لیس بعذر فی
وار الاسلام وان استفتی فقیها فاقناه لا کفارة علیه لان العامی يجب علیه
تعطیل العالم اذا کان یعتمد علی فتواه فکان محذورا فيما صنع وان کان المفتی
مخطیاً فيما افقی انتهى و فیه الضمانی باب قضاء الفرائت کان عامیا لیس
له مذهب معین فمذهب فتویٰ المفتی كما صرحوا به فان افتناه حنفی اعاد العصر والمغرب
وان افتناه شافعی فلا یعیدهما ولا عجرة برایه وان لم یستفت وصادف الصحوة
اعلیٰ مذهب مجتهد اجزؤه ولا اعادة علیه انتهى و شیخنا ملک العلماء مولانا
عبد العلیٰ قدس سره بر ایجاب مذنبی از مذاهب اربعه رد و بمبایه تمام و اطلاق
تشریع شرع جدید بر آن فرمود و فرمود که مخالف اجماع صحابه رضوان الله علیهم
است حیث قال فی شرح المسلم لا واجب الا ما اوجبه الله تعالیٰ وله الحکم و
الموجب علی احد ان یمتد مذهب بغير رجل من الامم فایجاب تشریع شرع جدید و قال
ما قلنا نحن العراقی العقد الاجماع علی ان من سلم فله ان یقلد من شاء من العلماء
من غیر حجج و اجماع الصحابه علی ان من استفتی ابابکر و عمر اسیری المؤمنین فله ان
یستفتی ابابکر و عمر و من جعل لبقولهم من غیر تکلیف فمن اوجی
رفع هذین الاجماعین فی البیوع عبارات کتب دیگر علماء رحمهم الله که بالا مذکور شده و لا
میدارد و بر همین مدعی و اکثر عبارات کتب اصول بر این دلالت میکند اگر چه

و اما در این کتاب که در بیان احوال و سیرت
و صفات و مناقب و کرامات و غیره از ایشان
درج شده است و در هر یک از اینها به قدر
که در آنجا مذکور است و در بعضی از آنها
به قدر که در آنجا مذکور است و در بعضی از آنها

[illegible]

قال القولي الحكيم قرويا
دران سلسله از دست
انتقال از غیب امام خود
از روی دلایل و اضمحلال
و بطلان علما و کلام سلسله
اورا بجز

الشيخ ولي الله في كتابه عقد الجيد من ظهر عليه ظهوراً بئناً ان النبي صلى الله عليه
واله وسلم امر بكذا ونهى عن كذا وانه ليس بمنسوخ اما بان يتبع الاحاديث
واقوال الخالف والموافق في المسئلة فلا يجد لها نسخاً او بان يرى جماعاً غير المتين
في العلم يذهبون اليه ويرى الخالف له لا يحجج الا بقياس او استنباط او نحو ذلك
فحينئذ لا سبب للخالف حديث النبي صلى الله عليه واله وسلم الاتفاق خفي او حتم
جلي وهذا هو الذي اشار اليه الشيخ غزال الدين بن عبد السلام حيث قال ومن
عجب العجب ان الفقهاء المقلدين ينف احد هم على ضعف ما اخذوا منهم بحيث لا يجد
لضعفه مدفعاً ومبرح ذلك ليقوله وفيه ويترك من شهيد الكتاب والسنة والاقتبة
الصحيحة لمزيدهم جهوداً على تقليد امام بل تجبل له دفع ظاهر الكتاب والسنة وبناء لها
بالاوهيات البعيدة الباطلة قال ولم يزل الناس يسألون من اتقى من العلماء
من غير تقليد لمنزب ولا انكار على احد من المسلمين الى ان ظهرت هذا المنزب
ومتعصبوا من المقلدين فان احد هم منج امام مع بعد نهيه عن الدلالة مقلد الرضا
قال كانه نبى ارسل وهذا نامى عن الحق وبعد عن الصواب لا يرضى به احد من الابرار
وقال الامام ابو شامة منبغى لمن شغل بالفقه ان لا يقتصر على مذهب امام ويعتقد
في كل مسئلة صحي ما كان اقرب الى دلائل الكتاب والسنة والحكمة وذلك سهل
عليه اذا كان اتقن معظم العلوم المقدمة ولم يثبت التعصب والنظر في طرائق الخلاف
فانها مضية للزمان النعم سوال صاقلوكم من حكمه الله ان الذين مسئلة
ككسى را قدرت اجتهدا في كل المسائل نباشد ليكن اورا قدرت

[illegible]

في تخزي الاختباء بان يكون مختبئاً
في بعض النبايل دون بعض قلائد
قالوا نعم يخزي الاختباء دونهم
قالوا نعم يخزي النظر الى سائر
حجة الاسلام الشيخ
الرافعية والشيخ ابن الجهم
رضا صاحب البصائر
ويجوز الاشارة الى
الرضا في

باب في حصر المذهب الغنبي
وقال المصنف في حصر المذهب
عند مناقشة المذهب الغنبي

سحرته الكتاب الح وقال الشيخ ابن نجيم في شرح المنار برة والشروط انها
هي في حق المجتهد المطلق الذي يفتي في جميع الاحكام واما المجتهد في حكم دون
حكم فعليه معرفة ما يتعلق بذلك الحكم انتهى بدو مجتهد في بعض المسائل في
النجرة قدرت اجتهاد سبيل او عمل بر اجتهاد او خود كند ودر النجدة قدرت اجتهاد
نمی دار و تقلید مجتهد مطلق نماید قال في السلم وشرحه غير المجتهد المطلق يلزمه
تقليد مجتهد ماسن المجتهدين المطلقين ليعمل بفتواه والكان المكلف مجتهدا في
بعض المسائل من الفقه وفي بعض العلوم كالفرایض فعلى القول بخبري
الاجتهاد وهو الحق يلزمه التقليد فيما لا يقدر على الاجتهاد وليعمل بفتوى غيره
وكذا قال ابن الهمام وابن نجيم سवाल النجدة در عوام بلکه در بعض خواص نام
شهور گشته است که اجتهاد في المذهب بر علامه الفقه ختم شد و اجتهاد مطلق
بر مجتهدین اربع ختم گردید اکنون کسی اگر چه علم تفسیر و حدیث و فقه و
اصول بخوبی داشته باشد هرگز او را اجتهاد و در کدام مسئله درست
نیست و تقلید بر او واجب است این سخن مجرد دعوی است یا کدام
دلیل و برهان هم بر آن قائم است و بعد القراض زمان مجتهدین اربعه
علما در دیگر اجتهاد في بعض المسائل یا اجتهاد مطلق في المسائل
نموده اند یا به خواب حکم اختتام اجتهاد مطلق بر ائمه اربعه و اختتام
اجتهاد في المذهب بر علامه الفقه فغصب بخت است و در جمیع الغیب
و محض خالی از دلایل و براین است بلکه ناش از ضلال مسبین از خا

باب في حصر المذهب الغنبي
وقال المصنف في حصر المذهب
عند مناقشة المذهب الغنبي
ان المذهب الغنبي هو المذهب
الذي لا يوجب اجتهاد في كل
مسألة بل يقتضي تقليد
العلامة في كل مسألة
و هو المذهب الذي لا يوجب
اجتهاد في كل مسألة بل يقتضي
تقليد العلامة في كل مسألة
و هو المذهب الذي لا يوجب
اجتهاد في كل مسألة بل يقتضي
تقليد العلامة في كل مسألة

اصلاً ثم هو خارج عن المذهب
فقدرة المذهب في كل مسألة
ان المذهب الغنبي هو المذهب
الذي لا يوجب اجتهاد في كل
مسألة بل يقتضي تقليد
العلامة في كل مسألة
و هو المذهب الذي لا يوجب
اجتهاد في كل مسألة بل يقتضي
تقليد العلامة في كل مسألة
و هو المذهب الذي لا يوجب
اجتهاد في كل مسألة بل يقتضي
تقليد العلامة في كل مسألة

باب في حصر المذهب الغنبي
وقال المصنف في حصر المذهب
عند مناقشة المذهب الغنبي
ان المذهب الغنبي هو المذهب
الذي لا يوجب اجتهاد في كل
مسألة بل يقتضي تقليد
العلامة في كل مسألة
و هو المذهب الذي لا يوجب
اجتهاد في كل مسألة بل يقتضي
تقليد العلامة في كل مسألة
و هو المذهب الذي لا يوجب
اجتهاد في كل مسألة بل يقتضي
تقليد العلامة في كل مسألة

انتہی مجتہد و مثل ابی جعفر محمد بن جریر طبری کہ صاحب مذہب مستقل
بود قال ابن خلکان انه کان اماماً فی فنون کثیرة منها التفسیر والحدیث
والفقه والتاریخ وغیر ذلک وله مصنفات لیس فی فنون عدیدة تدل
على سعة علمه وغیر ذلک وکان من الأئمة المجتہدین ولم یقلد احداً وفتی
ابو الفرج المعانی بن زکریا النهروانی المعروف بابن طرار سی یرجع
منہ و ذکره الشيخ البرحق شیرازی فی طبقات الفقہاء والمجتہدین
وقال الامام البیاضی ہر احد العلماء الاعلام صاحب التفسیر الکبیر والتاریخ
الشہیر والمصنفات العدیدة والادھان الحمیدة کان مجتہداً لا یقلد احداً
وقال امام الأئمة المعروف بابن حزم ما علم علی الارض أعلم من محمد بن
جریر ولقد ظلمت الخیالہ وقال السیوطی انه بلغ رتبة الاجتہاد والمطلق المستقل
ودون نفسه مذہباً مستقلاً وله اتباع قلندہ وافتوا وقضوا بمنزلیہ سیمون الجریز
قال الخطیب کان احد ائمة العلما یکلم بقوله ویرجع الیہ انتہی القصہ جملة علما
مجتہدین کہ بعد از ائمة اربعہ شدہ اند قرن بعد قرن الی یومنا ہذا کہ مذہب بعضی
از انہما شیوع یافتہ و مذہب اکثری از انہا دراز منہ فاسدہ بسبب تعصب
مستعصبین شیوع نیافتہ اگر اسمی ہمہ انہا ذکر کردہ شد یک دفتر عظیم گردد و
حال ہر اقلیم دریافتن ہم مشکل در ملک بالیخہ در ملک ہندوستان در و
از دہ صدی حضرت شیخ الشیراز مولانا شاہ ولی اللہ محدث دہلوی قدس
سرہ گذشتہ اند کہ تخریر علم و اجتہادشان از تصانیف شان ظاہر است کتاب

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

افضل على الكمال

۱۰۰
 السلام علی سید عالم و علی اهل بیت
 حضرت ایشان بود و این غرض
 در روزی که بقیع می نمودند
 غلام حضرت ایشان نام جهان
 را فرمود که در میان مردم
 حضرت ایشان طعن می کنند
 و حق از تعصب و عناد
 است اختیار ایشان بر تعصب
 با آنکه دشمنان آن

ایمان نامه حضرت ابی جعفر
علیه السلام
از زمان حضرت امام
علیه السلام

حال آدم شافعی و بخاری بلکه جمیع اکابر دین رحمهم الله تعا و در کتب کواکب
 معانیه باید کرد معاندان در حق صحابه کبار طعن ناکرده اند از طعن این
 کوران هرگز منقصت شان آن بزرگان نمی شود و مجتهدین فی المذهب
 و فی بعض المسائل صد تا قرن بعد قرن بوده اند ذکر اسمی آنها را این
 مختصر بر گزینم نیست بلکه احاطه اسمی شان مستحذر در کتب بیعتی و
 کتاب معالم السنن و شرح السنه للبغوی بطالعیه باید کرد واضح خواهد شد
 که بسیاری از علما ابرار قرن بعد قرن بودند بطریق آنها چنین بود که بسایل
 مستقوله از ابی حنیفه و مالک و شافعی و ثوری و غیرهم من المجتهدین را اول بر
 احادیث موطن مالک و صحیحین و بعد از آن بر احادیث ترمذی و ابی داود
 و نسائی عرض میکردند پس هر مسئله را که موافق صحاح سته می یافتند عبارتاً یا
 دلالتاً یا اشارهً پس بهمون مسئله عمل میکردند و هر مسئله که مخالف
 صحاح سته می یافتند آنرا ترک می نمودند پس اگر در کدام مسئله احادیث
 و آثار مختلف یافته میشد اجتهاد میکردند در تطبیق بعضی از آنها بعضی
 یا مفسر را قاضی بر میبزم می نمودند یا تنقیح مورد و محل هر حدیث بر صورت
 علیحدّه یا غیر ذلک تعمیل می نمودند پس اگر آن مسئله از باب سنن و اقوال
 می بود پس قایل به سنیت هر فعل از افعال مختلفه فی الاحادیث می شدند
 و اگر مسئله از باب حلال و حرام یا از باب قضای می بود و اختلاف کرده اند
 در آن صحابه و تابعین و دیگر مجتهدین پس قرض می نمودند آن مسئله را بر

[illegible]

10

اجتهاد و احوال از کتب اصول فیمید و میشود دانست که استنراق الجهد فی
ادراک الاحکام الشرعیة الفرعیة عن اولیها التفصیلیة المرجوہ کلیاتها
الی اربعة اقسام الکتاب و السنة و الاجماع و القیاس و فقیهیم من مذا ان اعم
من ان یکون ذلک باعانة البعض فی التنبیه علی صور المسائل و التنبیه
علی ماخذ الاحکام من الادلة التفصیلیة او بغیر اعانة منسب و در تعریف
مجتهد داخل شدند آن علما که متابعت مجتهدی میکنند در اکثر مسائل لیکن
میشناسند دلیل هر سند از کتاب و سنة و اجماع و قیاس و اینچنین
علما و در مذہب هر چهار مجتهدین قرن بعد قرن بسیار گزشتہ اند و درین
زمان هم موجود اند اگر چه کم باشند قال المد تعالی قلیل من عباده الشاکر
و داین علما را مجتهدانستن مخالفت صریح است از اصول خود و آنچه بعض
علما نوشته اند که مجتهد درین زمان مفقود است غرض از آن مجتهد مستقل است
نه مجتهد مطلق و مجتهد مقید که قال شیخ الحدیث الامام السیوطی فی رسالته التمهید
تعالی من اخذ الی الارض ان التخیق فی ذلک ان المجتهد المطلق اعم
من المجتهد المستقل و غیر المجتهد المقید فان المستقل هو الذی استقل بقواعد فقه
و نبی علیه الفقه خارجا عن القواعد المقررة و هذا شیء فقیه من المهر الی
آخره و مکنذانی جامع عالم الاصول لقدوة العلماء احمد بن عطاءرح
و قال المحقق الجلیل و المحدث النیل العارف بالله شیخ ولی الله سنی
کتابه عقد الجید فرائض فقیهین کان موافقا شیخه فی اکثر المسائل لکنه

این که در این کتاب آمده است
 در بیان این که این کتاب
 در بیان این که این کتاب
 در بیان این که این کتاب

این که در این کتاب آمده است
 در بیان این که این کتاب
 در بیان این که این کتاب
 در بیان این که این کتاب

حدیثی برسد اورا عسل بر ظاهر آن حدیث واجب است نزد امام اعظم و محمد
 رحمه الله اگر چه او عالم نباشد و حدیث محتمل التأویل و النسخ باشد و دلیل
 این هر دو مجتهدان این است که آن ظاهر الحدیث واجب العمل به در هر گاه
 قول مفتی دلیل است برای عامی با وجودیکه در قول هر مفتی احتمال خطا
 از روی استنباط و فهم تأویل و نسخ پس حدیث اگر چه احتمال تأویل و نسخ
 داشته باشد هر گاه بجای خواننده رسیده و او را عمل بر آن واجب خواهد شد لان
 قول الرسول لا یمنزل عن قول المفتی قال فی الکافی و الحمیدی امی لا
 یكون ادنی درجه پس قول المفتی و نزد ابی یوسف هم غیر مجتهد عمل بالحدیث نمودن
 می باید بشرطیکه عالم باشد و عامی محض و جاهل نباشد چنانچه از مذایه و بحر
 و در مختار و غنایه و غایه البیان و غیره بالا مذکور شد و هم می نویسند که خلافا
 لابی یوسف پس معلوم شد که راجع درین باب قول امام اعظم و محمد رحمه الله است
 زیرا که قول مرحوم را بلفظ خلافا لفلان تعبیر میکنند و رابطه فقها این است
 قتال و النصف و لا یتصف و اقوال علماء خلف هم متضمن همچنین مضامین
 از کتب معروفه کبار و علماء ادلی الا بصار و در جواب سوال اول مذکور شد
 فراجع نموده و آنچه عوام این زمان میگویند که نصوص قرآن و حدیث را سواء مجتهد
 کسی نمی فهمد این خلاف تصریحات اصولیین رحمه الله است قد صرح الاصولیین
 حتی صاحب فتح القدر فی کتاب التمهید بر آن دلالة النص بخالف القیاس
 فی ان القیاس یخص للمجتهد و دلالة النص بفهمها العوام ازین عبارت ثابت

بجست ماکس العله انه اذا دخل
 الشارح لفظ الراوی شکر زین العزیز
 فالفقیر و غیره فی ذلک سواء اشی
 فالفقیر و غیره فی ذلک سواء اشی
 فالفقیر و غیره فی ذلک سواء اشی

این که در این کتاب آمده است
 در بیان این که این کتاب
 در بیان این که این کتاب
 در بیان این که این کتاب

موسى عالم عقل برائى كذب

من عباد الله وقال الله

اِنَّا نَزَّلْنَا السِّبْطَ بِآيَاتٍ
بَيِّنَاتٍ مَّا كَانُفِيكَ

وقال الله تعالى

المجلس الأعلى
للسلام والنظام

خطابات شرعیه را اگر چه او مجتهد نیست و ثانی آنکه تکالیف شرعیه از او ساقط
ست و ثالث آنکه او مکلف است بتحصيل مرتبه اجتهاد و اگر اختیار کرد
و امراول را پس اعتراض کردی بآنکه استدلال بالنصوص مشروط
بالاجتهاد نیست و هو المطلوب و اگر اختیار کردی امر ثانی را پس حکم
کردی بسقوط تکالیف شرعیه از عاقل بالغ سالم عن العوارض و ذلك
باطل بالاجماع و اگر اختیار کردی امر ثالث را پس قابل شد می بالتکلیف
بالمیس فی وسعه و هو خلاف الشرع و العقل زیرا که تحصیل مرتبه اجتهاد
سابقا غیر مقدم و درست و نزدیک قائلین بحجیه القیاس در رایه کریمه
فاعتبر و ایادلی الالبصار به اجتهاد و قیاس مراد است از لفظ اعتبار
و مجتهدین مراد اند از لفظ اولی الالبصار و اجماع است بر آنکه بخطابات شرعیه
مکلف است بر عاقل بالغ و تکلیف شرعی مختص بمجتهد نیست پس ثابت
شد که فهم خطابات شرعیه هم مختص نیست بمجتهد و آنچه لبعض علما نوشته اند که
غیر مجتهد را تقلید مجتهد واجب است غرض از آن تقلید فی المنصوصات نیست
بلکه تقلید در مسائل اجتهادیه قیاسیه مراد است حیث صرح فی شرح الملک
بان کل عالم له ارضاء به الحکم المنصوص علیه مطلقا سواء کان قطعیا او ظاهریا بحج
الدلالة والاثبات و ما کان ظاهری الثبوت اعنی القیاس فهو المختص بالمجتهد و قال
القاضی عضد الملک المستفیع المقلد و المفتی المجتهد و المستفیع فیہ هو المسایل الاجتهادیه
انتهی محصله **پس** ثابت شد که در منصوصات حاجت تقلید نیست هر

وعدید شریف رسول صلی اللہ علیہ و آلہ
انجیل پر کہ مرستیافراشت که کتاب الدنیا
الکلام قبل فی ضلال سین و لیل الکتاب و الکلام
عظیم آیات و کتبیم و لیل الکتاب و الکلام
من مکتوب الذی بعث فی الاسبین

[illegible]

وہاں سے نکال کر اس کو اپنے گھر میں رکھا۔

قول امام احمد بن حنبل رحمه الله
 قول امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ
 قول امام مالک رحمہ اللہ
 قول امام شافعی رحمہ اللہ
 قول امام ابو یوسف رحمہ اللہ
 قول امام ربیع رحمہ اللہ
 قول امام حنبل رحمہ اللہ
 قول امام احمد بن حنبل رحمہ اللہ
 قول امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ
 قول امام مالک رحمہ اللہ
 قول امام شافعی رحمہ اللہ
 قول امام ابو یوسف رحمہ اللہ
 قول امام ربیع رحمہ اللہ
 قول امام حنبل رحمہ اللہ

ما کم بہ کتاب اللہ وسنتہ رسولہ بلا لفظ فیکم وتمسکم عام ست
 خاص بمجید نیست بلکہ ہر اشی در ان داخل ست قال رسول اللہ
 صلعم انا ائمۃ ائمۃ لا یتب ولا یخشب آخرہ رواہ البخاری
 وسلم ودر جامع الاصول آثار از حضرت عمر مروی ست
 دلالت پیدا اند بر آن کہ معنی قرآن وحدیث می فہمید
 اہل بادیدہ وکسا وصبیان و بالحلہ بسیار آیات واحادیث
 بر این معنی دلالت پیدا اند چندان کہ از ان بطریق تمثیل درینجا تملاک
 کردہ شد فان النصف یقفہ التمثیل والمتعصب تابع للباطیل
 لا یفیدہ قرأۃ القرآن مع الباطیل وروایہ سائر وحق الجبرئیل
 والحمد اعلم بالصواب والیہ المرجع والنام بل بعد ملاحظہ این رسالہ
 بر اصحاب فکر وارباب بصیرت خفی وحتجب نخواہد بود کہ در باب عمل
 بلحدیث لغیر المجتہد استدلال از قرآن مجید یا کتب متداولہ حدیث
 واما صحابہ وتابعین و تبع تابعین یا اجتہاد باقوال مجتہدین سلف
 رضوان اللہ علیہم اجمعین نمودہ شد و انجہ اقوال علما خلف ذکر
 کردہ شد محض بطور شواہد ست نہ بطرز اصل دلیل پس ہر کہ رو
 بر این مدعا قصد کند اورا ہم لازم ست کہ رعایت در اثبات دعوی
 خود ہمین طور مرعی دارد کہ اصل ثبوت دعوی متبنی باشد بر آیات
 وحدیث منقولہ موجودات علیہ افضل الصلوٰت واثار قرون ثلاثہ

قول امام احمد بن حنبل رحمہ اللہ
 قول امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ
 قول امام مالک رحمہ اللہ
 قول امام شافعی رحمہ اللہ
 قول امام ابو یوسف رحمہ اللہ
 قول امام ربیع رحمہ اللہ
 قول امام حنبل رحمہ اللہ
 قول امام احمد بن حنبل رحمہ اللہ
 قول امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ
 قول امام مالک رحمہ اللہ
 قول امام شافعی رحمہ اللہ
 قول امام ابو یوسف رحمہ اللہ
 قول امام ربیع رحمہ اللہ
 قول امام حنبل رحمہ اللہ

۱۰
 حجت

او پر خواص و عوام کی واضح ہو جو کہ یہ چند سوالات
 ملک کو ہستان میں یعنی خراسان میں جنفی ملاؤن
 سنگستانوں کی کرکی بیچ خدمت جامع المعقول و
 منقول کشف الدقائق اتصل اصول جناب فیض اب
 فضائل کتاب مصدر فیض ازلی مولانا پرشدنا
 مولوی فیاض علی افاض اللہ علینا من فیض الحق
 والجللی خلف الرشید جناب ستطاب مولوی الہی
 بخش عظیم آبادی سلمہ اللہ تعالیٰ کی پیش کی ہو جناب
 مولانا موصوف فی جوابات سوالات مذکور کی کتب
 اسلاف فقہ معتبرہ سے مدلل کر کے ارقام فرمادی
 اور جب مولانا موصوف ملک کو ہستان سے طرہ ہستان
 کی شریف لائی اور طرف جاسکوت اپنی کے لئے عظیم
 روانہ ہوئی سونا گاہ گذر جناب موصوف کا درمیان
 مدہلی کی ہوا تو یہ کاتب الحروف یہی ملاقات خاص سے
 فیض یاب ہوا اگرچہ اوصاف حمیدہ تو جناب مولانا

